

LBRIS

We know
books

ROMÂNII SUBT MIHAI
VOIEVOD VITEAZUL

NICOLAE BĂLCESCU

INTRODUCERE

I

Sunt 18 secolii și jumătate de când Hristos întreprinse a răsturna lumea veche, civilizația păgână, ce reprezenta principiul dinafară, obiectiv, al naturii și al silei, substituind în loc o altă lume, o altă civilizație, întemeiată pe principiul subiectiv, dinlăuntru, pe dezvoltarea absolută a cugetării și a lucrării omenești în timp și în spațiu, și, prin identitatea între esența naturii spirituale a omului și esența naturii divine, el descoperii fiecărui individ legea libertății, a demnității, a moralității și a perfectibilității absolute.

După ce, în Evanghelie, Mântuitorul ne arată legea morală, absolută, nemărginită, legea dreptății, și aruncă omenirea pe calea nemărginită a unei dezvoltări regulate, progresivă, supuind natura, sila, lumea dinafară supt preponderența absolută a minții și a cugetării, prin sângele său vărsat, prin moartea sa, el ne arată legea practică, legea lucrării, legea jertfirei, a iubirii și a frăției, chipul cu care ne putem mântui, putem învinge răul și îndeplini menirea morală a omenirii, adică mai întâi prin cuvânt, prin idee, pe urmă prin lucrare, jertfindu-ne individa familiei, aceasta patriei, patria omenirii, viitorului.

Legea evanghelică, descoperind spiritului cauza absolută, proclamând menirea omenirii și a lumii, împinse mintea omenească la demonstrarea și realizarea ei. De atunci știința nouă, întemeindu-se pe conceptul legilor spiritului, pe observație, esperiință, calcul, a continuat zdrobirea lumii vechi, revoluționarea sau perfecționarea religiei, moralei, politicei, societății întregi, nimicind orice domnie individuală, supuind acția omenească legii absolute și universale a libertății și a științei, căutând realizarea în omenire a dreptății și a frăției, aceste două temelii a ordinii absolute, perfecte, a ordinii divine. De atunci omenirea a intrat în calea care o duce gradat către perfecția sa, către absolut, către nemărginit, către Dumnezeu. Care oare va fi rezultatul final al acestii căi? Această mișcare de perfecție va avea oare un termen? Răul peri-va de tot din lume? Omenirea va

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BĂLCESCU, NICOLAE

Românii sub Mihai Voievod Viteazul / Nicolae Bălcescu. - București :

Antet Revolution, 2022

Conține bibliografie

ISBN 978-973-636-564-5

EBRIS | www.ebris.ro

agiunge vrodată a-și identifica în tot esenția sa cu esenția divină? Acest secret mintea omenească nu-l poate încă pătrunde. Aceea ce știm este că, din transformării în transformării, omenirea merge într-un progres continuu, a cărui mișcare e cu atât mai repede cu cât mai mult înaintează; că fiecare pas a vieții omenirii este un pas în această cale care o apropie de Dumnezeu; că fiecare pas al ei este un triumf al binelui asupra răului.

Misia istoriei este a ne arăta, a ne demonstra această transformare continuă, mișcare progresivă a omenirii, această dezvoltare a sentimentului și a minții omenești, supt toate formele dinlăuntru și dinafară, în timp și în spațiu.

Supt ochiul providenții și după legile și către ținta hotărâtă de dânsa mai înainte, omenirea înaintează în evoluțiile sale istorice.

Prin împărțirea funcțiilor, națiile în omenire, ca și indivizurile în soțietate, produc, chiar prin diversitatea lor, armonia totului, unitatea.

Orice nație dar, precum orice individ, are o misie a împlini în omenire, adecă a concurge, după natură și geniul său propriu, la triumful științei asupra naturii, la perfecționarea înțelegerii și a sentimentului omenesc potrivit legii divine și eterne care guvernează ursitele omenirii și ale lumii.

Dar pentru că este o providență care păstrează ordinea creației și care dirigează faptele omului, prin aceea nu urmează că omul este un instrument orb al fatalității, prin aceea nu se stinge libera lui voință. Dumnezeu n-a înzestrat pe om numai cu minte spre a deosibi binele din rău, arătându-i și legile prin care să poată povățui în calea binelui și învinge răul, dar încă el l-a înzestrat cu voință, lăsându-l liber în alegerea sa. Vai, dar, de acea nație care calcă voia lui Dumnezeu, care preferă răul la bine! Dumnezeu o părăsește; viața ei se stinge în viața omenirii și ea espiază printr-un lung martir călcarea legii lui Dumnezeu. Acest timp de espiație (ispășanie), ce o nație sau chiar omenirea întreagă suferă supt legile lui Dumnezeu și ale gândirii, se pare adesea un repaus, o stare, în calea progresului, un pas înapoi, o oscilație istorică; dar mai adesea suferința este un bold mai mult către perfecționare și din excesul răului iese binele.

„Marșul general al omenirii, zice învățatul istoric Cantu, în căile ce providența pregătește, aduce acele minunate reînnoirile ce se fac pe pământ și scot binele din rău. Dar Dumnezeu este răbdător, căci este etern, în vreme ce omul, care simte traiul său scurt, ar dori ca tot lucru să se îndeplinească în acest moment iute, în care el vine ca să suferă, să espieze, să se amelioreze și să moară. Așa, astronomul ar dori ca cursul Uranului să se pripească, ca astfel fenomenele sale reproducându-se, să confirme adevărul calculilor sale. Ignorantul numai crede că o cometă este accidentală, fiindcă nu vine în fiecare an. Viața adevărată să întemeiază în lucrarea lui Dumnezeu asupra zidurilor sale și a omenirii colective asupra fiecărui om în parte, în unirea materiei cu spiritul, al lui eu cu lumea dinafară; pentru aceea Pascal zicea că „toate părțile lumii sunt lănțuite într-astfel de chip, că este peste puțină d-a cunoaște una fără celelalte și fără totul”. Mintea, înălțându-să prin umilință, știe observa cu conștiință și respect cărările divine; ea poate mult, căci cunoaște cât poate, și în loc d-a-și risipi puterile împotriva unor stăvili nebiruite, ea le concentrează în drepte hotare și astfel se face ajutorul providenții”.

II

Daca fiecare nație are o misie evanghelică a împlini pe pământ, să cercetăm și să întrebăm și pe această nație română, atât doritoare astăzi de viață, ce a făcut? Ce lupte a purtat pentru realizarea legii lui Dumnezeu, atât în sânul său, cât și în omenire? Istoria, lumea are drept a-i cere această seamă: căci nu trebuie a uita că, cu toată sfințenia dreptului său, astăzi nu e destul ca o nație să-și aibă un loc pe cartea lumii, sau să-și reclameze acest loc și libertatea sa în numele suvenirilor istorice; ca dreptul său să ajungă a fi respectat și recunoscut de celelalte nații, trebuie încă ca ea să poată dovedi folosul ce a adus și poate aduce lumii, trebuie să arate formula înțelegătoare și soțială ce ea reprezentează în marea carte a înțelegerii și a istoriei omenirii.

Să aruncăm dar o ochire asupra trecutului acestei nații române și să vedem ce a făcut în aceste 18 secole de când se află statornicită

în pământul său. Această ochire ne va da înțelegerea revoluțiilor ei de față și a revoluțiilor ei viitoare.

III

Adusă de marele Traian în Dacia dupe nimicirea locuitorilor ei, favorizată de împărații următori, de care atârna d-a dreptul această țară, colonia romană, în vreme de 160 ani, ajunse într-o stare foarte înfloritoare și una din cele mai frumoase provincie ale întinsei împărății romane. Mai mult de 70 cetăți, împreunate cu drumuri minunate așternute cu piatră, basilecele, templurile, amfiteatrele, băile, apeductele, ale căror ruine încă se găsesc, ne-o dovedesc îndestul. Dar alături cu această mare civilizație materială, două rele mari care mistuia împărăția și care îi pregăti căderea: robia și proprietatea cea mare trebuiră a produce și în noua colonie relele lor, înghițind cu încetul proprietățile mici, ce fiecare colon dobândise la început, și substituind robii la oameni liberi.

Ostenită de atâtea rele ce o rodea într-însa, împărăția romană trebui să cază. Unitatea falsă la care ea supuse prin silă lumea trebui să se sfarme ca să dea loc la organizarea progresivă a unei unități mai adevărate, produsă prin armonia naționalităților libere. Dumnezeu atunci, ca să schimbe fața lumii vechi și s-o întinerească, împinse potoape de nații barbare asupra-i.

IV

Așezată la porțile împărăției și în trecătoarea barbarilor, Dacia noastră mai mult de 8 secoli îi văzu trecând și retrecând pe pământul său. Colonii romani din această țară nu pregetară a apăra cu bărbăție țara lor și chiar împărăția ce îi părăsise. Și când se văzură copleșiți de numărul dușmanilor, ei se traseră în Munții Carpați, unde își păstrară naționalitatea și independența lor. Chiar în acele vremi furtunoase și nenorocite, romanii Daciei nu uitară că au o misie în omenire. Prin relațiile lor cu barbarii, ei introduseră

între dânșii cele dintâi cunoștințe de agricultură, artele folositoare și cuviințele vieții civilizate. Și prin legăturile de interes și comerț, ei schimbară sălbătăcia și dușmănia lor asupra imperiului roman într-o prietenie folositoare, și sili pe barbari a căuta a se statornici și a se civiliza. Pe la 865, bulgarii, popul finez, prin romanii din Dacia nouă priimesc religia creștină și împreună înfrății întemeiară un stat puternic, alegându-și regi dintre români. Pe la începutul secolului XI, acest regat, căzând în tulburări civile, se subjugă de Vasilie II, împăratul Orientului, și rămase supt puterea grecilor până la al XII-lea secol, când el reînvie mai puternic supt frații români Petru, Asan și Ioan și, după o existență glorioasă de doi secoli, căzu la 1392 supt turci.

Romanii din Dacia veche, când putură răsuffa de barbari, ieșind din azilurile lor, întemeiară deosebite staturi mici, pe la secolul X și XI, care în secolul al XIII-lea și XIV se contopiră printr-o mișcare de unitate în două staturi neatârinate, a Țării Românești și a Moldaviei.

Cu întemeierea acestor state, evoluțiile istoriei românilor se fac mai lămurite, viața lor ne este mai bine cunoscută.

V

În cea dintâi epocă a întemeierii principatelor Țării Românești (1290) și a Moldovei (1356), care coprinde tot secolul XIV (de la 1290 - 1418), vedem aceste state mai întâi amenințate în naționalitate și existența lor politică [...]. După mai multe lupte îndelungate, aceste pretenții cad zdrobite de vitejia românilor. În aceste războaie ei se pregătesc ca într-o școală pentru alte lupte mari ce îi așteaptă, cu o nație și mai barbară, și mai puternică: turcii osmani, care pe la [1360] năvălesc în Europa și amerință a o cuceri. Încă din anul (1370), Ladislau-Vv. al Țării Românești se opune acestor barbari și să încearcă a pune stavilă furiei lor de coprinderi. O luptă care trebuia să ție mai patru secoli începu atunci, luptă în care românii vărsară șiroaie de sânge și se jefiră ca niște martiri pentru apărarea civilizației în contra barbariei. Împărăția româno-bulgară cade supt izbiriile turcilor (1392). Mircea cel Bătrân, unul din cei mai mari și

mai vestiți voievozi ai noștri, reclamă de la turci această moștenire; el voiește a întrupa toată românimea într-un singur stat și caută a dobândi Bulgaria și Moldova. Acum întâiași dată vedem ideea de unitate a se arăta, idee care va fi idealul secolilor viitoare și a tuturilor voievozilor noștri, cei mari. Strivit însă între unguri și turci, Mircea e silit a părăsi o parte din conquizele (cuceririle) sale și a primi încă și suzeranitatea Porții.

Tratatul ce el încheie cu Baiazet la 1393 asigurază românilor drepturile următoare:

1. Dreptul d-a profesia nesupărați religia lor, d-a-și alege voievozii și d-a se cârmui independent, după legile lor.

2. Dreptul d-a face război și pace.

Îndatorirea românilor către turci sta într-un ușure tribut anual de 3000 bani roșii.

În Moldova, Alexandru cel Mare, ce domnea în această vreme nesupărat încă de turci, apăra vitejește independința țării sale de către poloni și le răpește Pocuția, care mai un secol rămâne întrupată cu Moldova.

Cu acești mari domni, Mircea și Alexandru, se încheie această epocă. Ei completară instituțiile țării lor.

Să aruncăm o privire asupra acestora, căci organizația dinlăuntru a soțietății singură ne poate explica evoluțiile istorice prin care nația română trecu.

VI

Domnul, ales în Țara Românească, moștenitor în Moldova, cârmuia țara împreună cu un sfat de 12 boieri, întocmit în Țara Românească de Negru-Vv. Orice act însemnat al cârmuirii, precum și orice danie, trebuia să fie făcut cu învoirea sfatului și suscris de dânsul. Puterea d-a face legi, d-a scoate dăjdii sta în Adunarea sau Soborul a toată țara. Originea acestor adunări izvorăște din municipalitățile romane și din soboarele goșilor, care, în lunga petrecere a lor în Dacia, lăsară multe urme și obiceiuri între romani. Aceste adu-

nări se convocau de domn pentru facerea legilor, pentru orânduirea dăjdiilor, pentru a hotărî război sau pace. Când tronul era vacant, atunci mitropolitul le convoca pentru alegerea domnului. Ele judeca asemenea în pricinile de vini mari politice, ca Camerile Lorzilor și a Pairilor în Englitera și Franția. Acest adunări se compunea:

1. Clirosul (clerul), adecă mitropolitul ca prezident, episcopii și egumenii monastirilor;

2. De boieri, atât cei din slujbă cât și cei din afară;

3. De deputații breslelor.

Clirosul, ca și monastirile, n-avea privilegii deosebite la început și era cu totul supt jurisdicția statului.

Boierii era slujbașii țării, adecă capii puterii armate, fiind țara organizată ostășește, nu era o clasă nobiliară, ca în Europa. Ei n-avea nobilimea feudală, de concuistă (cucerire), de origină, nici dreptul d-a fi singuri proprietari de pământ, d-a moșteni titluri și slujbe, d-a fi deosebiți de legea comună pentru toți. Aceste principie, care singure constituiază casta nobiliară, n-au fost niciodată recunoscute în țările noastre. Totdeauna, tot românul a avut dreptul de a se face proprietar de pământ și a ocupa slujbele statului; titlurile n-au fost decât pe viață, fără a lăsa drept la urmași. Titlurile nu era la început, căci nu se da deosebit, ci reprezenta numai numirea funcțiilor. Boierii, ca toți orașanii, se numea jupani, adică cetățeni. Legea politică, civilă, ca și criminală a fost aceeași pentru toți. O singură deosebire se ivi mai târziu în legislația criminală. Se hotărî ca boierul căzut în vină să se spânzure mai sus cu un cot decât săracul. În urmă se suprimă această osândă de tot pentru boieri.

Breslele se alcătuia de oarecare slujbași mai mici ai țării și de deosibitele categorii a burgeoisiei, locuitorilor din orașe și a moșnenilor și oamenilor liberi.

Orașale ce își dobândiră și își păstrară libertatea lor, constituindu-să pe principul comunal, se ocârmuia de o magistratură aleasă pe fiecare an și compusă de un județ și 12 pângari.

Țara ia o organizație ostășească și o centralizație puternică. Județele ne dau sub comanda unui căpitan, care unește în mâna lui puterea administrativă, judecătorească și ostășească. Organizarea

armatei permanente, a miliției și a Landsturmului face din tot românul un soldat la nevoie, și singură păstrează independența amenințată de streini.

Daca vom trece la organizația economică a țării, găsim pe cei mai mulți locuitori moșneni sau rezemași, adică liberi și cu proprietățile lor. Dar lângă dâșii proprietari mari, pe care se află locuitori serfi, robi ai pământului, căci în urma năvălirii barbarilor, robii romani se transformară pretutindena în robi ai pământului. Întocmai dupe cum în Europa se obișnuise a se da acestor serfi numirea de romani, așa și la noi servagiul fu numit rumânie și vecinătate, căci proprietarii din Țara de Jos, unde mai cu seamă era proprietățile mari, își aduseseră coloniile din Țara de Sus și din românii din țările vecine. Robia completă a acestora veni foarte târziu, căci la început stăpânul pământului făcuse 3 părți din pământul său, din care două le împărți în părți mici pe la coloniști și cealaltă fu cultivată de aceștia în folosul stăpânului, prin mijlocul clăcii, adică a unui număr de zile de lucru. Robia completă a lor veni însă foarte târziu, căci până în secolul al XVII-lea ei putea a se muta de la o moșie la alta, plătind găleata de ieșire.

Dăjdiile era așezate pe toți deopotrivă.

Acestea sunt liniile principale ale constituției țării pe la începutul secolului al XIV-lea. Idealul ce românii goniră în organizația lor era egalitatea în drepturi și în stare. Dar în această organizare era vițiuni, vițiuni izvorâte din ideile feudale ale timpului și care fu pricina zdrobirii acestei constituții. În această republică războinică se afla, deși slabe la început, elemente soțiale, monarhic, aristocratic și democratic. Puterea publică nu era delegată vremelnicește de popor unor aleși ai săi, dar se afla din drept în mâna capilor războinici ai țării. Era firește ca acești capi, care concentra în mâna lor puterea politică și militară a țării, să ia o preponderință deosibită asupra claselor de rând. Lipsa de comerț nedând o dezvoltare stării de mijloc, ea, ca și poporul, se afla slabă în privința boierilor și, după organizația militară a țării, în dependența de un soldat către șeful său. Atât boierii în slujbe, cât și cei dinafară de slujbe, mazălii, fiind din drept membri ai adunărilor, acestea ajungând prea numeroase... (oamenii din stările de jos nu fură priimiți în mare număr).

Boierii, dar, împreună cu cleru, căutară mereu a se constitui într-o castă, dobândindu-și privilegii, și a concentra toate drepturile în mâna lor. Asemenea și prin proprietățile lor mari, a absorbi, proprietățile mici.

Domnii, ce reprezenta principul monarhic, favorizați prin centralizarea statului, căutarea mereu a-și întemeia puterea lor despotică asupra boierilor rezemați pe elementul popular și a se face independenți de dâșii, constituindu-se ereditari.

Lupta dar trebuia să înceapă între aceste trei elemente opozite și vrăjmașe. Începută încă din al XIV-lea secol, ea continuă în al XV-lea și al XVI-lea. Doborând întâi elementul monarhic, aristocrația doborî în urmă și elementul popular și, după aceste două ruine, ostenită, căzu și ea zdrobită supt o burgeoisie streină, supt fanarioți.

VII

Istoria noastră n-a fost, sau a fost rău scrisă până acum. În luptele și revoluțiile dinlăuntru, care au umplut secolul al XV-lea și al XVI-lea, istoricii noștri n-au văzut decât niște lupte de pretendenți la tron, iar n-au văzut principul și interesele ce fiecare pretendent reprezenta. Într-un stat organizat ca al nostru, unde nici o familie n-avea dreptul de stăpânire, chestia dinastică nu putea avea loc dupe am s-a presupus de istorici.

Îndată după moartea lui Mircea I, partidele în care țara era împărțită începură lupta între dâșele, fiecare puindu-să supt unul din fiii săi. Turcii și ungurii găsiră prilej a se amesteca între deosibitele partide, susținând când pe una, când pe alta, și a călca libertatea nației. Puterea domnilor însă, ajutată de elementul democratic, ieși biruitoare din aceste lupte între dușmanii dinlăuntru și cei dinafară. Vlad Dracula-Vv. ținu sus și puternic frânele guvernului, dobândind o glorie nemuritoare în luptele cu turcii și zdrobind aristocrația. Țepeș urmează înainte și mai puternic pe calea sa; c-o asprime tiranică, dar dreaptă, el nimicnicește (nimicește) facțiile (fracțiune, clică) dinlăuntru și respinge nenumăratele oarde turcești ce Mahomet II

ERDIS | We know
History

conducea asupra românilor. Silit mai târziu de nevoi, el încheie un tractat cu turcii la 1460, care păstrează stipulațiile celui de la 1393, urcând tributul la 10 mii galbeni și recunoscând suzeranitatea sau supremația nominală. Acest tractat încă și astăzi formează dreptul public al țării sau, cum se numește acum, capitulațiile ei cu Poarta. Aristocrația se aruncă în brațele turcilor și izbuti a goni din țară pe energeticul domn, și partida domnilor în brațelor ungurilor. Poporul mai adesea rămânea indiferent într-aceste lupte, până când vedea libertatea amenințată de vrăjmașii din afară; atunci alerga la apărarea țării supt steagul domnului. Adesea ocrotit de domni, el însă era slab către celelalte partide, căci toți capii ce ieșea din popor intra, firește, și să identifica cu una din partidele dominante.

Lupta, cu deosibite alternative între ambele principe, continuă până la Radu cel Mare (1495-1508), care se încercă de o politică de conciliație, fără a izbuti. El cercă atunci a balansa puterea boierilor, dând putere clerului, dar, revoluționând organizația democratică a clerului și făcându-l un corp privilegiat, îi creă interese conforme cu ale boierilor și îi dete un auxiliar. Radu cel Mare fu dar un sprijin puternic al aristocrației.

Cu acest domn să încheie această epocă.

În Moldova, asemenea, după moartea lui Alexandru cel Mare, boierii caută a doborî puterea domnilor, constituată acolo și mai tare pe principiul ereditar. Polonii se amestecă în ambele partide, cu scop d-a domina și d-a supune țara. Din mijlocul acestor sfâșieri care amerința peire, iese un om puternic, care întoarce spiritul nestatornic al partidelor către dușmanii de afară. Acesta fu Ștefan cel Mare. 40 ani de-a pururea călare pe câmpul bătăliei, el apără voinicește țara și creștinătatea. Moldavia e atunci în culmea sa și trage mirarea lumii. Papa numește pe Ștefan soldatul lui Hristos... etc.

CARTEA I LIBERTATEA NAȚIONALĂ (1593-1595 aprilie)

I

Deschid sfânta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun înaintea ochilor fiilor ei câteva pagine din viața eroică a părinților lor. Voi arăta acele lupte urieșe pentru libertatea și unitatea națională, cu care românii, supt povața celui mai vestit și mai mare din voievozii lor, încheiară veacul al XVI-lea. Povestirea mea va coprinde numai opt ani (1593-1601), dar anii istoriei românilor cei mai avuți în fapte vitejești, în pilde minunate de jertfire către patrie. Timpurile de aducere-aminte glorioasă! timpuri de credință și de jertfire! când părinții noștri, credincioși sublimi, îngenuncheau pe câmpul bătăliilor, cerând de la Dumnezeu armatelor laurile biruinței sau cununa martirilor, și astfel îmbărbătați, ei năvăleau, unul împotriva a zece, prin mijlocul vrăjmașilor; și Dumnezeu le da biruință, căci el e sprijinitorul pricinilor drepte, căci el a lăsat libertatea pentru popoare, și cei ce se luptă pentru libertate se luptă pentru Dumnezeu.

Moștenitori a drepturilor pentru păstrarea cărora părinții noștri au luptat atâta în veacurile trecute, fie ca aducerea-aminte a acelor timpuri eroice să deștepte în noi simțimentul datorinței ce avem d-a păstra și d-a mări pentru viitorime această prețioasă moștenire.

II

Aron-Vodă domnea în Țara Moldovei și Alexandru Bogdan în Țara Românească. Robi tremurând în mijlocul desfătărilor, pe un tron cumpărat cu bani, stau ocrotiți, împotriva dreptei răzbu-nări a poporului, de paznici streini, turci și unguri, prăda și chinuia și îngrozea o țară ce nu știaiu iubi. Mulțime de ianiceri (soldat din infanteria turcească, recrutat de obicei dintre copiii turciți) și arendași turci, de la care ei luaseră bani în camătă pentru cumpărarea domniei,

fi însoți în țară. Spre a se despăgubi de banii lor, unii din turci luară în arendă dajdiile publice, alții umbla cu dăbilarii domnești (strângători de biruri) pentru strângerea dajdiilor, alții ținea drumurile și prăda pe neguțatori, și toți, răzlețindu-se prin toate unghiurile țării, jăcuia (jefuia) și chinuia pe bieții țărani, despuindu-i de tot ce avea, rușinându-le muierile și fetele de față cu dânșii și răpindu-le al zecelea din feciori, spre a-i pregăti a recruta ienicerimea. Însuși boierii și giupănesele lor nu era scutiți de omor și siluire.

Veni o zi când aceste lăcuste sălbatică nu mai găsiră ce prăda; atunci căzură toți în sarcina domnilor. Aron-Voievod, spre a se putea plăti de datornici, izvodii (făcu, scorni) ca de tot omul din țară să se dea câte un bou, și orându-i turci spre a strânge această nouă dajdie, care, luând toate vitele de la cei ce avea, spre a împlini pentru acei ce nu avea, sleiră țara și de vite, aceste soațe a muncii țaranului, de rămaseră oamenii fără a avea cu ce se hrăni. Mult mai mare, de se poate, era asuprirea în Țara Românească, unde domnul, silit fiind a plăti o dobândă grea la creditorii turci, ce nu mai avea o jăcuia, urcă datoriile unei țări sleită cu totul la suma peste măsură de mare de 10 povoare (povoară - sumă de 10000 bani de aur). Toți boierii Țării Românești care scăpaseră de moarte și pribegie și a căror inimă ofta după libertate, sângera pentru suferințele țării, începură a se aduna, a se sfătui. După revolta nenorocită din Moldova a orheiienilor și a sorocenilor împotriva lui Aron, neîndrăznind a se bizui singur numai în sine în starea de slăbiciune în care se afla țara, cugetară la ajutoare și protecțiuni streine. Spre acestea se adresară la republica Veneției, cerând protecția și suzeranitatea ei, ca să se mântuie de turci. Dar egoista republică, calculând foloasele cum și pagubile ce i-ar putea veni priimind această propunere, găsi cu cale că interesul n-o sloboade a priimi a mântui o nație chinuită, de la care puțin câștig poate avea.

După înjosirea acestui act fără izbândă, românii văzură că ce le mai rămâne a face este a căuta însuși a se mântui și că țara lor a ajuns într-unul din acele minute mari, când o nație trebuie să piară sau, luând inimă din suferința și disperarea sa chiar, printr-o silință mare și puternică, însuși să se mântuiască. Împregiurările favoritoare din afară nu lipsiră la dorința oamenilor, nici oamenii nu lipsiră împregiurărilor.

III

În acel timp de chin și de jale, strălucea peste Olt, în Craiova, un bărbat ales și vestit și laudat prin frumusețea trupului său, prin virtuțile lui alese și feliurite, prin credința către Dumnezeu, dragostea către patrie, îngăduiala către cei asemenea, omenia către cei mai de jos, dreptatea către toți deopotrivă, prin sinceritatea, statornicia și dărnicia ce împodobeau mult laudatul său caracter. Acesta era Mihai, banul Craiovei, fiu al lui Pătrașcu-Vv., care, pentru blândețea cu care cârmui țara de la 1554 până la 1557 se numește cel Bun.

Strălucirea nașterii lui Mihai, sfatul lui cel drept și priceput, cuvântul lui blând și îmbielșugat, iar mai cu seamă faptele cunoscute ale lui îi câștigă inima poporului și trâmbiță numele lui în toate părțile țării. El administra de câțeva vreme banatul Craiovei și aduse cu încetul această bănie în starea ei cea veche de neatârnare administrativă și judecătorească și ostășească, fără altă legatură cu domnia țării decât plata de un tribut. Astfel, în minutul când armata țării era dezorganizată de domnul ce se temea de dansa, el își organizează un trup de oștire, prin care ținea în frână împilările turcilor și ocrotea pe supușii săi.

Soarta cea blândă supt care se afla locuitorii banatului era pizmită de locuitorii de dincoace de Olt și slujea a glorifica numele lui Mihai înaintea popoului. El ajunsese a fi nădejdea tuturilor, răzbnătorul atât de mult dorit și așteptat.

IV

Crudul Alexandru-Vodă nu întârzie a se înspăimânta de acel mare nume al banului Mihai. Vru să-l piarză cu orice chip și, neîndrăznind a-l prigoni de față, trimise ucigași spre a-l prinde și a-l aduce la București, sau a-l ucide prin taină. Dar banul descoperi din vreme cursa ce i se gătește și, cu toată dragostea ce avea pentru dânșul poporul, necrezându-se sigur în Craiova, fugi spre Constantinopol, unde îl chemase socrul său, vistierul Ion, ce era capichihaia (reprezentant al domnitorilor români la Poarta otomană) al țării. Însă prins